

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
29 серпня 2024 року,
протокол № 1.

Перша проректорка, голова методичної
ради університету, кандидатка наук з
державного управління, доцентка

_____ Ірина КОВТУН

29 серпня 2024 року

М.П.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
навчальної дисципліни
«ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»
для підготовки на першому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра
зі спеціальності 081 Право
галузі знань 081 Право
за денною формою навчання

м. Хмельницький
2024

РОЗРОБНИК:

Доцентка кафедри менеджменту,
економіки, статистики та цифрових
технологій, кандидатка економічних наук,
доцентка
26 серпня 2024 року

Дар'я АРЗЯНЦЕВА

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій
26 серпня 2024 року, протокол № 1 .

Завідувачка кафедри, кандидатка
економічних наук, доцентка, доцентка
кафедри
26 серпня 2024 року

Наталія ЗАХАРКЕВИЧ

Декан юридичного факультету, кандидат
юридичних наук
26 серпня 2024 року

Віктор ЗАХАРЧУК

Обліковий обсяг 1,78 ум.др.арк.

ЗМІСТ

	Стор.
1. Структура вивчення навчальної дисципліни	– 3
1.1. Тематичний план навчальної дисципліни	– 3
1.2. Лекції (<i>теми і плани</i>)	– 4
1.3. Семінарські заняття	– 6
1.4. Самостійна робота студентів	– 21
1.5. Підсумковий контроль	– 22
2. Схема нарахування балів	– 24
3. Рекомендовані джерела	– 26
4. Інформаційні ресурси в Інтернеті	– 28

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак.)	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак.)	Лабор.	Ін.зав.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Економічна теорія: етапи виникнення та становлення, зміст та методи пізнання	7	1	1	-	-	5	8	1	-	-	-	7
2.	Економічна система, поняття та основні типи. Власність та її роль в економічному розвитку суспільства	7	1	1	-	-	5	9	1	2	-	-	6
3.	Виробничі можливості суспільства. Соціальна сутність виробництва	7	1	1	-	-	5	7	-	-	-	-	7
4.	Теорія товару і грошей	7	1	1	-	-	5	7	-	-	-	-	7
5.	Капітал підприємства, його кругообіг та обіг	9	2	2	-	-	5	8	1	-	-	-	7
6.	Домогосподарство в системі ринкових відносин. Доходи населення, їх формування та розподіл	9	2	2	-	-	5	8	1	-	-	-	7
7.	Ринкова економіка: суть, функції і структура. Суб'єкти ринкової економіки	9	2	2	-	-	5	8	1	2	-	-	5
8.	Ринки економічних ресурсів	9	2	2	-	-	5	8	1	-	-	-	7
9.	Роль держави в ринковій економіці	9	2	2	-	-	5	11	2	2	-	-	7
10.	Світове господарство і міжнародні економічні відносини	9	2	2	-	-	5	8	1	-	-	-	7
11.	Економічна глобалізація. Економічні аспекти глобальних проблем	8	2	2	-	-	4	8	1	-	-	-	7
Всього годин:		90	18	18	-	-	54	90	10	6	-	-	74

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	2	3	4
1.	Економічна теорія: етапи виникнення та становлення, зміст та методи пізнання	1	1
1.1. 1.2. 1.3. 1.4.	Предмет економічної теорії Етапи становлення і розвитку економічної думки в суспільстві Метод економічної теорії та його складові елементи Суть і структура продуктивних сил та виробничих відносин		
2.	Економічна система, поняття та основні типи. Власність та її роль в економічному розвитку суспільства	1	1
2.1. 2.2. 2.3. 2.4.	Економічні системи суспільства. Типи економічних систем. Рушійні сили економічного прогресу: суперечності, економічні потреби та економічні інтереси, конкуренція. Економічна і соціальна ефективність суспільного виробництва. Власність як економічна категорія. Суб'єкти та об'єкти. Типи, форми і види власності.		
3.	Виробничі можливості суспільства. Соціальна сутність виробництва	1	-
3.1. 3.2. 3.3.	Зміст і структура суспільного виробництва Ресурси виробництва та їх види. Основні фактори виробництва та їх взаємозв'язок. Форми організації суспільного виробництва: натуральне і товарне		
4.	Теорія товару і грошей	1	-
4.1. 4.2. 4.3.	Товар і його властивості. Вартість. Мінова вартість. Споживча вартість та її показники. Сутність грошей, функції грошей. Закон грошового обігу. Інфляція, її суть і причини. Види інфляції. Соціально-економічні наслідки інфляції.		
5.	Капітал підприємства, його кругообіг та обіг	2	1
5.1. 5.2.	Капітал як фактор виробництва. Структура капіталу та його обіг. Основний та оборотний капітал. Фізичне та моральне зношення основного капіталу. Час і швидкість обігу		
6.	Домогосподарство в системі ринкових відносин. Доходи населення, їх формування та розподіл	2	1
6.1. 6.2. 6.3.	Доходи, їх види та джерела формування. Сутність та механізм розподілу доходів. Функціональний та персональний розподіл доходів. Заробітна плата: сутність, форми та системи заробітної плати. Заощадження як необхідний елемент у структурі сімейних		
6.4.	доходів. Диференціація доходів та її межі. Крива Лоренца та коефіцієнт Джині.		

1	2	3	4
7.	Ринкова економіка: суть, функції і структура. Суб'єкти ринкової економіки	2	1
7.1. 7.2. 7.3. 7.4. 7.5.	Поняття ринок. Риси, структура та функції ринку. Види ринків. Сутність попиту і фактори, що його визначають. Закон попиту. Пропозиція: зміст і фактори, що на неї впливають. Закон пропозиції. Ринкова рівновага. Сутність конкуренції. Форми конкуренції. Монополія та типи монополізації. Види монополій. Антимонополюна політика і антимонополюне законодавство.		
8.	Підприємство та підприємництво в ринковій економіці	2	0
8.1. 8.2. 8.3.	Підприємство як суб'єкт економічної системи. Організаційно-правові форми підприємств. Поняття доходу та витрат підприємства, визначення фінансового результату діяльності.		
9.	Ринки економічних ресурсів	2	1
9.1. 9.2. 9.3. 9.4. 9.5. 9.6. 9.7. 9.8.	Торговий капітал і торговий прибуток Позичковий капітал і позичковий процент Кредит як форма руху позичкового капіталу та його основні форми. Банківська система як інфраструктурний елемент сучасної ринкової економіки. Акціонерний капітал і акціонерні товариства Аграрна сфера виробництва та її особливості. Сутність земельної ренти, її види та механізм створення. Агропромислова інтеграція й агропромисловий комплекс		
10.	Роль держави в ринковій економіці	2	2
10.1. 10.2. 10.3. 10.4. 10.5. 10.6.	Необхідність і межі державного регулювання ринкової економіки. Форми, методи та інструменти державного регулювання економіки. Фінансова система. Суть і структура фінансової системи. Бюджетно-податкова система як інструмент економічної політики держави. Монетарна політика. Інструменти грошово-кредитної політики		
11.	Світове господарство і міжнародні економічні відносини	2	1
11.1. 11.2. 11.3. 11.4. 11.5.	Сутність становлення світового господарства. Основні форми міжнародних економічних відносин. Міжнародна торгівля. Міжнародний рух капіталів. Причини, форми вивозу капіталу. Наслідки вивозу капіталу. Прямі та портфельні інвестиції. Міжнародні кредити. Міжнародна міграція робочої сили.		
12.	Економічна глобалізація. Економічні аспекти глобальних проблем	2	1
12.1. 12.2.	Класифікація глобальних проблем. Глобальні проблеми і шляхи їх розв'язання людством.		
	Усього	18	10

1.3. Семінарські заняття

Семінарське заняття 1 (2 теми)

Тема 1. Економічна теорія: етапи виникнення та становлення, зміст та методи пізнання

Питання для усного опитування та дискусії

1. Становлення і основні етапи розвитку економічної теорії як науки:
  - 1.1.- школа меркантилізму;
  - 1.2- фізіократія;
  - 1.3- класична політична економія;
  - 1.4- утопічний соціалізм;
  - 1.5- марксистська теорія;
  - 1.6- кейнсіанська школа;
  - 1.7- монетаристська школа;
  - 1.8- неокейнсіанство;
  - 1.9- неокласицизм.

2. Предмет економічної теорії. Функції економічної теорії.

3. Система економічних законів.

1.1. 4. Методи пізнання економічних процесів і явищ

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Ситуаційне завдання 1. Робота малих в групах–брейнштормінг.

Завдання: Провести брейнштормінг з метою надати відповідь на питання, які переваги та навички отримують студенти за спеціальністю 081 Право від вивчення навчальної дисципліни «Економічна теорія»?

Обговорення індивідуального завдання.

1.Охарактеризуйте основні складові продуктивних сил, необхідних в організації бізнесу у обраній сфері (студент обирає за номером із списку групи з наведеного нижче переліку), результати представьте у вигляді наступної таблиці.

2.Поміркуйте як використання штучного інтелекту вплине на зміну структури продуктивних сил для цього бізнесу. Які наслідки таких змін (для виробника, для найманого працівника, для споживача)?

Вид діяльності	Засоби виробництва		Робоча сила
	Засоби праці	Предмети праці	

Види бізнесу:

1. Автосервіс	2. Автомийка
3. Приватна юридична практика	4. Стоматологічна клініка
5. Салон краси	6. Банківська установа
7. Кав'ярня	8. Хлібзавод
9. Готель	10. Туристична агенція
11. Страхова компанія	12. Клуб комп'ютерних ігр
13. Клуб настільних ігр	14. Книгарня
15. Мовна щкола	16. Автошкола

17. ІТ-компанія	18. Магазин з продажу техніки
19. Магазин квітів	20. Транспортна компанія
21. Ательє з пошиття одягу.	22. Інтернет-магазин
23. Фермерське господарство	24. Клініка психологічної допомоги.
25. Реабілітаційний центр	26. Фотостудія.
27. Рекламна агенція.	28. Виробництво меблів.
29. Комп'ютерні курси.	30. Аквапарк.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: економічна теорія, предмет економічної теорії, економічні закони.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Зародження економіко-теоретичних знань. Становлення і основні етапи розвитку економічної теорії як науки. Сучасні напрями, школи і течії економічної теорії. Розвиток економічної думки в Україні.

Предмет економічної теорії і його тлумачення різними школами. Складові частини сучасної; економічної теорії. Позитивна та нормативна економічна теорія. Економічне мислення, його види та роль у розумінні економічного життя суспільства.

Економічні закони, принципи і категорії. Система економічних законів. Методологічні аспекти пізнання, механізму дії та використання економічних законів.

Методи пізнання економічних процесів і явищ. Загальні та спеціальні методи наукового пізнання та їх використання. Функції економічної теорії.

Місце економічної теорії в системі економічних наук. Економічна теорія та економічна політика. Економічна теорія як основа економічної політики. Основні напрями, пріоритети, методи, інструменти економічної політики.

Методичні аспекти проведення брейнштурмінгу:

Мозковим штурмом (або брейнштурмінгом від англ. brain storming) називають процес інтенсивного обговорення та пошуку вирішення певного питання чи завдання. Головна мета – вийти за рамки звичного мислення та знайти ту ідею, яку неможливо отримати будь-яким іншим чином. Мозковий штурм найчастіше проводиться у групах, хоча може бути індивідуальним. Саме колективний брейнштурмінг – найкращий спосіб генерації ідей, необхідних для компанії.

Правило №1 Підготовка. Усі учасники штурму мають бути підготовлені. Тема озвучується за 2-3 дні до брейнштурмінгу. Цей час необхідно обміркувати проблему і бути готовим відразу ж на початку штурму пропонувати ідеї.

Правило №2. Що більше учасників, то краще. Таким чином ви отримаєте більше ідей, серед яких зможете вибирати.

Правило №3. Ідеї не критикуються. Це одне з основних правил брейнштурмінгу. Право на життя має будь-яка ідея, навіть найдивніша. Відкидаючи ідеї відразу, ви на корені вбиваєте креативність учасників та бажання ділитися своїми думками.

Правило №4. Ідеї допрацьовуються. Ви можете поєднувати ідеї між собою або розвивати існуючі рішення. Головне — працюйте з ними, а не залишайте у «сирому вигляді».

Правило №5. Записуйте ідеї. І це корисно робити не лише модератору. Нехай кожен учасник веде позначки, малює, записує: тоді ви точно нічого не прогавите і матимете повний список сказаного під час зборів.

Правило №6. Не треба соромитися. Мозковий штурм необхідно проводити в атмосфері максимальної довіри та доброзичливого ставлення один до одного. Кожен із учасників не повинен боятися висловлювати максимум ідей та обговорювати їх.

Тема 2. Економічна система, поняття та основні типи. Власність та її роль в економічному розвитку суспільства

Питання для усного опитування та дискусії

- 2.1. Економічні потреби суспільства, їх суть і структура. Потреби та ресурси.
- 2.2. Економічні інтереси: суть, структура, класифікація. Взаємодія потреб та інтересів як рушійна сила соціально-економічного прогресу.
- 2.3. Економічна суперечність як рушійна сила соціально-економічного прогресу.
- 2.4. Конкуренція як рушійна сила соціально-економічного прогресу.
- 2.5. Суть економічної системи, її структура.
- 2.6. Типи економічних систем за різними класифікаційними ознаками.
- 2.7. Поняття технологічного укладу. Класифікація економічних систем за домінуванням певних технологічних укладів.
- 2.8. Власність як економічна категорія. Суб'єкти та об'єкти власності.
- 2.9. Структура економічної власності. Типи і форми власності.
- 2.10. Економічна суть роздержавлення власності. Приватизація.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Ситуаційне завдання 1. За допомогою методу контрольних запитань розподіліть країни світу (кількість від 20 до 30 країн за вибором студентів) за типами економічних систем, розкрийте сутність та основні структурні елементи кожної економічної системи. Типи економічних систем: традиційна економіка; економічна система вільного капіталізму; командно-адміністративна система; система змішаної економіки; перехідні економічні системи. Сутність методу контрольних запитань полягає у стимулюванні пошуку ідей за допомогою універсальних запитань (сформуйте самостійно контрольні запитання у кількості не менше 5) та з їх допомогою здійсніть розподіл країн світу.

Методичні вказівки:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: економічні потреби, економічні інтереси, економічна система, власність, форми власності, типи власності.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Економічні потреби суспільства, їх суть та структура. Піраміда Маслоу. Поняття безмежності потреб. Закон зростання потреб та механізм його дії. Проблеми використання закону зростання потреб у процесі виробництва матеріальних благ. Економічні блага.

Економічні інтереси: сутність, суб'єкти, класифікація. Суперечності інтересів економічних суб'єктів та форми їх розв'язання. Інтереси і потреби: діалектика взаємозв'язку. Взаємодія потреб та інтересів як рушійна сила соціально-економічного прогресу.

Економічна система, її сутність та основні структурні елементи. Типи економічних систем. Традиційна економіка. Економічна система вільного капіталізму. Командно-адміністративна система. Система змішаної економіки. Перехідні економічні системи, їх зміст та основні риси. Формування інституційних та економічних умов переходу до нової системи господарювання. Криза та розпад командно-адміністративної системи і необхідність переходу економіки постсоціалістичних країн до ринкових відносин. Концепції різноманітності форм переходу різних країн до ринкової економіки.

Основні напрямки формування сучасних ринкових відносин. Формування

державного і ринкового механізмів регулювання економіки.

Власність як економічна категорія. Суб'єкти та об'єкти. Типи, форми і види власності. Основні тенденції розвитку власності на сучасному етапі. Необхідність різноманітних форм власності в ринковій економіці. Трансформація форм власності в Україні. Роздержавлення. Приватизація. Світовий досвід. Сучасний стан відносин власності в Україні. Економічні школи щодо періодизації суспільного розвитку.

Семінарське заняття 2 **(2 теми)**

Тема 3. Виробничі можливості суспільства. Соціальна сутність виробництва

Питання для усного опитування та дискусії

- 3.1. Виробництво як основа життя та розвитку суспільства.
- 3.2. Взаємозв'язок основних сфер економіки: виробництва, розподілу, обміну та споживання.
- 3.3. Суспільне виробництво та його структура.
- 3.4. Ресурси виробництва та їх види. Основні фактори суспільного виробництва, їх взаємозв'язок.
- 3.5. Економічний вибір. Крива виробничих можливостей.
- 3.6. Ефективність виробництва її економічні та соціальні показники.
- 3.7. Вплив технічного прогресу на ефективність виробництва та соціальні умови праці.
- 3.8. Суспільний поділ праці.
- 3.9. Основні форми організації суспільного виробництва: натуральне і товарне.
- 3.10. Товарне виробництво як основа ринкової економіки.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Ситуаційне завдання 1. Ділова гра: робота у групах.

Охарактеризуйте ефективність функціонування однієї з галузі соціальної (освіта, охорона здоров'я тощо) та економічної (сільське господарство, видобувна промисловість тощо) сфери.

Методичні вказівки:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: виробництво, ресурси, крива виробничих можливостей, товарне виробництво.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Виробництво як визначальний фактор потреб суспільства та їх розвитку. Зміст і структура суспільного виробництва. Матеріальне та нематеріальне виробництво, їх сутність і взаємозв'язок.

Ресурси виробництва та їх види. Використання економічних ресурсів. Абсолютна та відносна обмеженість (рідкісність) ресурсів. Межа економічних можливостей.

Економічний вибір. Крива виробничих можливостей. Основні фактори виробництва та їх взаємозв'язок. Ефективність виробництва, її сутність, економічні та соціальні показники.

Форми організації суспільного виробництва: натуральне і товарне. Еволюція товарного виробництва. Товарне виробництво, умови та причини його виникнення. Проста і розвинена форми товарного виробництва, їх спільні риси та відмінності. Товарне виробництво як основа ринкової економіки та його роль в економічному розвитку суспільства.

Тема 4. Теорія товару і грошей

Питання для усного опитування та дискусії

- 4.1. Товар і його властивості. Властивості товару: споживча та мінова вартість.
- 4.2. Продуктивність праці, інтенсивність праці та їх вплив на величину вартості товару.
- 4.3. Закон вартості, його сутність та функції.
- 4.4. Розвиток товару і товарного виробництва в сучасних умовах.
- 4.5. Еволюція форм вартості і виникнення грошей.
- 4.6. Види грошей.
- 4.7. Роль грошей в ринковій економіці. Суть грошей, їх функції.
- 4.8. Гроші та ціна. Ринковий механізм ціноутворення.
- 4.9. Грошовий обіг, його закони і методи регулювання.
- 4.10. Суть, причини, наслідки інфляції, шляхи подолання.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Ситуаційне завдання 1. Робота у групах за методом колективного блокноту. Тема: соціально-економічні наслідки інфляції.

Проаналізуйте вплив інфляції на основні показники функціонування національної економіки: динаміка номінального та реального ВВП, номінальна та реальна заробітна плата, зміна цін тощо.

Обговорення індивідуальних завдань. Обговорення індивідуальних завдань. Студентам пропонується підготувати доповідь-презентацію по одній з наступних тем:

1. Суспільний поділ праці та його вплив на економічний розвиток і міжнародну торгівлю.
  2. Індустрія 4.0: автоматизація, штучний інтелект та майбутнє виробництва.
  3. Виробництво і сталий розвиток: шляхи досягнення екологічної стійкості.
  4. Проблеми та рішення у сфері вторинної переробки відходів.
  5. Приклади успішних безвідходних виробництв: кращі практики з усього світу.
  6. Приклади успішних безвідходних виробництв: вітчизняна практика.
  7. Грошова маса та грошові агрегати.
  8. Історія виникнення грошей.
  9. Історія виникнення грошей в Україні.
  10. Еволюція грошових систем.
  11. Причини відмови від золотого стандарту та його наслідки для глобальної економіки.
  12. Сучасна роль золота в резервних фондах центральних банків.
  13. Глобальні фінансові кризи: причини та наслідки.
  14. Стан розвитку електронних грошей в Україні.
  15. Криптовалюта: стан та тенденції розвитку в світі.
  16. Стан розвитку криптовалюти в Україні.
  17. Порівняльний аналіз фіатних грошей та криптовалют: переваги та недоліки.
  18. Вплив інфляції на основні показники функціонування національної економіки: динаміка номінального та реального ВВП, номінальна та реальна заробітна плата, зміна цін тощо.
  19. Соціально-економічні наслідки інфляції на прикладі України або однієї з зарубіжних країн.
  20. Історичні приклади гіперінфляції та інструменти подолання.
  21. Причини та наслідки гіперінфляції в Україні у першій половині 90-х років.
  22. Технологічні уклади та їх вплив на структуру світового господарства.
  23. Еволюція товарно-грошових відносин: від бартеру до цифрових валют.
  24. Грошова система та її елементи в Україні.
- Порадьте колегам 1-2 пізнавальні відеоролики на відповідну тему.*

Методичні вказівки:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: товар, вартість, мінова вартість, гроші, інфляція.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Товар і його властивості. Вартість. Мінова вартість. Споживна вартість та її показники. Теорії вартості: трудова, маржиналістська і неокласична. Розвиток товару і товарного виробництва за сучасних умов.

Теоретичні концепції виникнення та сутність грошей. Функції грошей. Історичний підхід у розгляді функцій грошей. Види грошей: паперові, металеві, кредитні, безготівкові, електронні. Обіг готівкових та безготівкових грошей. Сучасні зміни в грошовому обігу. Закон грошового обігу. Історичний досвід України в створенні національної грошової одиниці.

Інфляція, її суть і причини. Темпи інфляції. Види інфляції. Соціально-економічні наслідки інфляції.

Методичні аспекти застосування прийому колективного блокнота. Прийом колективного блокнота забезпечує висування незалежних ідей кожним членом групи, який погоджується з колективною оцінкою. З цією метою кожен член групи за тиждень до семінару отримує блокнот, у якому в загальних рисах викладається сутність питання, що аналізується.

Впродовж тижня кожен учасник щоденно вносить до блокноту ідеї, що виникають, із проблеми, що розглядається, оцінює їх і визначає, які з них можуть забезпечити найкраще розв'язання завдання. Одночасно формуються найбільш доцільні напрямки дослідження на наступному етапі роботи. Крім того, в блокноті фіксуються ідеї, що прямо не пов'язані з основною проблемою, але розвиток яких може виявитися корисним для знаходження залишкового рішення.

Після цього кожен член групи дає сумарну оцінку ідей та виділяє з них найкращі. Усі учасники роботи здають свої блокноти координатору для підготовки на їх підставі матеріалів узагальнюючої записки. Потім відбувається залишкове творче обговорення систематизованого матеріалу членами групи.

Семінарське заняття 3

Тема 5. Капітал підприємства, його кругообіг та обіг

Питання для усного опитування та дискусії

5.1. Сутність капіталу, його матеріально-речовий зміст та соціально-економічна форма.

5.2. Промисловий капітал та його кругообіг.

5.3. Основний і оборотний капітал. Час обороту капіталу та його складові частини.

5.4. Амортизація та відтворення основного капіталу. Фізичний та моральний знос основного капіталу.

5.5. Оборотні засоби та їх структура.

5.6. Показники ефективності використання основного та обігового капіталу.

5.7. Поняття рентабельності.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Ситуаційне завдання 1. Ділова гра: робота у групах.

Ви ініціатори створення в громаді соціального підприємства (громадського ресторану, з виробництва екологічно чистого одноразового посуду, вторинного використання одягу, вирощування «нішових» культур тощо).

Завдання: визначте складові капіталу підприємства та класифікуйте їх за допомогою наступної таблиці:

Складові капіталу	За роллю у створенні додаткової вартості		За способом обороту та перенесенням вартості основних засобів на готову продукцію	
	постійний	змінний	основний	оборотний
1. Земля	√		√	
2. Трактор				
3.				
4.				
5.				

Методичні вказівки:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: капітал, кругообіг капіталу, основний капітал, оборотний капітал, амортизація, рентабельність.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Сутність капіталу, його матеріально-речовий зміст та соціально-економічна форма. Капітал як фактор виробництва. Структура капіталу та його обіг. Кругообіг капіталу. Промисловий капітал. Стадії кругообігу і функціональні форми промислового капіталу. Основний капітал. Фізичне та моральне зношення основного капіталу. Механізм відтворення основного капіталу. Амортизація. Норма амортизації. Амортизаційний фонд як одне з джерел відтворення основного капіталу. Обіговий капітал. Час і швидкість обігу. Фактори, що впливають на швидкість обігу. Оборотні засоби та їх структура. Показники ефективності використання основного та обігового капіталу. Рентабельність.

Семінарське заняття 4

Тема 6. Доходи населення, їх формування та розподіл

Питання для усного опитування та дискусії

- 6.1. Доходи, їх види та джерела формування. Сутність та механізм розподілу доходів.
- 6.2. Суть заробітної плати.
- 6.3. Підприємницький дохід. Доходи від власності та рентні доходи.
- 6.4. Сімейні доходи, їх структура та використання. Диференціація доходів населення. Заощадження населення.
- 6.5. Соціальні аспекти економічних відносин. Рівень та якість життя населення.
- 6.6. Система соціального захисту населення.
- 6.7. Роль держави у регулюванні розподілу доходів і забезпеченні соціального захисту.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Ситуаційне завдання 1. Підготувати презентацію із використанням статистичних даних по одному з наступних питань:

1. Економічні наслідки безробіття. Європейські та світові проблеми зайнятості та безробіття.

2. Аналіз ринку праці в Україні та країнах ЄС.
3. Ринок праці під час війни.
4. Регіональні аспекти розвитку ринку праці.
5. Цифрові навички як ключовий фактор успіху на сучасному ринку праці.
6. Старіння населення та його вплив на ринок праці: глобальні виклики та рішення.
7. Неповна зайнятість в Україні: причини, тенденції та вплив на ринок праці.
8. Автоматизація та цифровізація: вплив технологій на ринок праці.
9. Причини та наслідки нерівності у суспільстві. Показники вимірювання нерівності.
10. Показники якості життя: порівняння між Україною та країнами ЄС.
11. Соціальні стандарти та прожитковий мінімум: зміни в Україні та світі.
12. Диференціація рівня заробітної плати в Україні та країнах ЄС.
13. Гендерна нерівність в оплаті праці: сучасні тенденції та шляхи подолання.
14. Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів
15. Пенсійне забезпечення в Україні та країнах ЄС.
16. Порівняльний аналіз системи соціальних допомог в Україні та країнах ЄС.
17. Система оподаткування доходів фізичних осіб: порівняння України та країн ЄС.
18. Середній клас: ознак ідентифікації в Україні та зарубіжних країнах
19. Характеристика Глобального індексу голоду: Україна та зарубіжні країни
20. Характеристика Індексу людського розвитку: Україна та зарубіжні країни
21. Аналіз витрат як складова оцінки фінансового стану домогосподарств.
22. Структура споживання домогосподарств в країнах Європи.
23. «Раптова бідність» та зниження доходів під час війни.
24. Якість життя в умовах війни: аналіз змін у споживчих звичках та доходах населення.

Ситуаційне завдання 2. Складіть бюджет домогосподарства, щоб забезпечував рівень споживання не нижче прожиткового мінімуму. Рівень доходів визначити, виходячи із сформульованих науково-педагогічним працівником умов щодо кількості членів домогосподарства, їх соціального статусу тощо.

Методичні вказівки:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: доходи, заробітна плата, підприємницький дохід, сімейні доходи, крива Лоренца, рівень життя, бідність.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Доходи, їх види та джерела формування. Сутність та механізм розподілу доходів. Функціональний та персональний розподіл доходів. Форми розподілу доходів за трудові результати та економічну діяльність.

Заробітна плата: сутність, форми та системи заробітної плати. Дохід від кооперативно-колективної та індивідуальної трудової діяльності. Підприємницький дохід. Доходи від власності та рентні доходи. Сімейні доходи, їх структура та використання. Заощадження як необхідний елемент у структурі сімейних доходів. Номінальні та реальні доходи. Диференціація доходів та її межі. Крива Лоренца та коефіцієнт Джині.

Соціальні аспекти економічних відносин. Рівень та якість життя населення. Прожитковий мінімум. Бідність. Необхідність та сутність системи соціального захисту населення. Основні елементи механізму соціального захисту. Державне регулювання розподілу доходів. Роль держави у забезпеченні соціального захисту в умовах переходу до ринкової економіки.

Семінарське заняття 5

Тема 7. Ринкова економіка: суть, функції і структура. Суб'єкти ринкової економіки

Питання для усного опитування та дискусії

- 7.1. Суть і функції ринку.
- 7.4. Структура ринку
- 7.5. Основні суб'єкти ринкової економіки.
- 7.6. Попит як елементи ринку. Цінові та нецінові фактори впливу на зміну попиту. Закон попиту.
- 7.7. Пропозиція як елементи ринку. Цінові та нецінові фактори впливу на зміну пропозиції. Закон пропозиції. Економічна рівновага.
- 7.8. Ціни та ціноутворення.
- 7.9. Конкуренція: суть, форми, методи.
- 7.10. Суть, причини та види монополії. Форми монополій.
- 7.11. Економічні наслідки монополізму. Проблема обмеження конкуренції з боку монополій.
- 7.12. Держава як організатор конкурентних відносин. Антимонопольне законодавство. Антимонопольна політика в Україні.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Ситуаційне завдання 1. Дайте порівняльну характеристику основних ринкових структур: досконала конкуренція, недосконала конкуренція (монополістична конкуренція, олігополія, монополія). Наведіть приклади ринків у сучасному житті.

Методичні вказівки:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: ринок, ринкова інфраструктура, попит, пропозиція, ціна, ринкова рівновага, конкуренція, монополія.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Теоретичні засади становлення ринкових відносин. Об'єктивні передумови виникнення ринку. Поняття ринок. Риси, структура та функції ринку. Види ринків. Критерії класифікації ринків та їх структура. Характерні ознаки сучасного ринку.

Об'єктивна зумовленість та сутність ринкової інфраструктури. Основні суб'єкти ринкової економіки. Держава як суб'єкт ринкового господарства. Соціально-економічна характеристика елементів ринку та умови їх формування в Україні.

Сутність попиту і фактори, що його визначають. Закон попиту. Винятки дії закону попиту. Крива попиту. Зв'язок між попитом і ціною. Зміщення кривої попиту під впливом дії нецінових факторів.

Пропозиція: зміст і фактори, що на неї впливають. Закон пропозиції. Крива пропозиції та її властивості. Зв'язок між пропозицією і ціною. Нецінові фактори зміни пропозиції. Зміщення кривої пропозиції під впливом дії нецінових факторів. Особливості формування і зміни кривих пропозицій в перехідних економічних системах.

Ринкова рівновага. Утворення рівноважної ціни та рівноважного обсягу виробництва. Фактори, які впливають на зміну ринкової рівноваги. Сутність ціни. Механізм формування і функції ціни. Види цін.

Сутність конкуренції. Місце конкуренції в ринковій економіці. Форми конкуренції. Типи конкурентної поведінки. Функції конкуренції. Методи конкурентної боротьби. Позитивні й негативні наслідки конкуренції.

Монополія та типи монополізації. Види монополій. Монопольна влада. Критерії та межі монополізації економіки. Недоліки надмірної монополізації економіки. Економічні

наслідки монополій. Ринок монополістичної конкуренції. Особливості монополістичної конкуренції. Олігополістичний ринок. Суть олігополії. Олігополія і конкуренція. Олігополія та економічна ефективність.

Антимонопольна політика і антимонопольне законодавство. Світовий досвід створення антимонопольного законодавства. Проведення антимонопольної практики. Антимонопольна політика в Україні.

Семінарське заняття 6

Тема 8. Ринки економічних ресурсів

Питання для усного опитування та дискусії

- 8.1. Сфера обігу в ринковій економіці. Суть, функції та місце сфери обігу у ринковій економіці
- 8.2. Природа і генезис торговельного капіталу. Торговий прибуток. Генезис,
- 8.3. природа і джерела позичкового капіталу. Норма позичкового проценту.
- 8.4. Кредит як форма руху позичкового капіталу. Форми кредиту.
- 8.5. Акціонерно-корпоративний капітал. Цінні папери.
- 8.6. Банківська система як інфраструктурний елемент сучасної ринкової економіки.
- 8.7. Структура банківської системи України.
- 8.8. Фондова біржа та її функції.
- 8.9. Аграрні відносини, їх зміст та специфіка.
- 8.10. Рентні відносини. Сутність земельної ренти, її види та механізм створення.
- 8.11. Земля як економічна категорія і фактор виробництва. Форми власності на землю і форми господарювання у сільському господарстві.
- 8.12. Ринок землі. Ціна землі.
- 8.13. Агропромислова інтеграція і агропромисловий комплекс.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Ситуаційне завдання 1. Проаналізуйте динаміку кількості банківських установ в Україні.

Ситуаційне завдання 2. Порівняйте ставки кредитів та депозитів різних комерційних банків України. Застосуйте різні ознаки порівняння: для фізичних та юридичних осіб, в залежності від строків тощо. Одним з джерелом інформації є Minfin.com.ua¹.

Банк	Ставка кредиту		Ставка по депозитах	
	строк	%	строк	%
1.				
2.				
3.				
...				

Методичні вказівки:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: сфера обігу, торговельний капітал, товарна біржа, позичковий капітал, кредит, процентна ставка, банк, акції, облігації, фондова біржа, аграрна сфера, аграрні відносини, рента, ринок землі, ціна землі, агропромислова інтеграція

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Сфера обігу в ринковій економіці. Виникнення сфери товарного обігу в процесі

¹ Мінфін. URL: <https://minfin.com.ua/ua/credits/>

еволюції товарно-грошових відносин. Сутність, функції та місце сфери обігу у ринковій економіці. Сфера обігу як сфера функціонування торговельно-мінових та кредитних відносин, торговельного та позичкового капіталу. Торговельний капітал та його еволюція за сучасних умов. Особливості сфери функціонування торговельного капіталу та його функціональна структура. Сучасні форми торговельного підприємництва. Товарна біржа. Торгові дома. Інтернет-торгівля у сфері ринкової інфраструктури. Торговельний прибуток і його норма.

Позичковий капітал як відокремлена частина грошових функціональних форм промислового і торговельного капіталу. Сутність та джерела позичкового капіталу. Позичковий процент і його джерела. Норма позичкового проценту та його динаміка. Роль процентної ставки. Кредит як форма руху позичкового капіталу. Форми кредиту. Роль і функції кредиту в сучасній ринковій економіці.

Банківська система як інфраструктурний елемент сучасної ринкової економіки. Банки, їх види та функції. Позабанківські кредитні заклади. Акціонерно-корпоративний капітал. Цінні папери акціонерних товариств. Акції. Облігації. Казначейські зобов'язання та ощадні сертифікати. Ринок цінних паперів. Фондова біржа та її функції.

Аграрна сфера виробництва та її особливості. Сутність аграрних відносин. Форми господарювання у сільському господарстві: фермерські, кооперативні, державні, змішані. Рентні відносини. Сутність земельної ренти, її види та механізм створення. Розподіл і використання рентного доходу. Ринок землі. Попит і пропозиція на землю. Ціна землі.

Агропромислова інтеграція й агропромисловий комплекс. Механізм реалізації аграрних відносин в сучасних умовах. Державна політика регулювання та підтримки сільськогосподарського виробника.

Семінарське заняття 7

Тема 9. Роль держави в ринковій економіці

Питання для усного опитування та дискусії

- 9.1. Необхідність і суть державного регулювання в ринковій економіці.
- 9.2. Форми, методи та інструменти державного регулювання економіки.
- 9.3. Державне регулювання цін: необхідність та наслідки для ринку.
- 9.4. Фінансова система. Суть і структура фінансової системи.
- 9.5. Сутність банківської системи та її структура.
- 9.6. Державний бюджет та його доходи, видатки та витрати.
- 9.7. Державний борг: причини виникнення, види та наслідки.
- 9.8. Податкова система та її складові. Ефект Лаффера.
- 9.9. Грошова (монетарна) політика держави.
- 9.10. Соціальна політики держави.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Ситуаційне завдання 1. Студентам пропонується підготувати доповідь-презентацію по одній з наступних тем:

1. Монетарна політика основних центробанків світу та України.
2. Структура та основні показники розвитку банківської системи України.
3. Облікова ставка Національного банку. Монетарні операції НБУ з банками: процентні ставки.
4. Динаміка та структура міжнародних резервів.
5. Ринок облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) в Україні.
6. Золотовалютні резерви України.
7. Порівняльний аналіз податкових систем зарубіжних країн та України.
8. Системи оподаткування для бізнесу в Україні.
9. Системи оподаткування для бізнесу: зарубіжний досвід.

10. Оподаткування доходів домогосподарств: зарубіжний та вітчизняний досвід.
11. Світовий досвід державного регулювання цін на споживчі товари та послуги в умовах інфляції і кризових явищ в економіці.
12. Соціальна політика ЄС: сучасні виклики та перспективи.
13. Соціальна політика економічно розвинутих країн в умовах глобалізації.
14. Структура державного бюджету 2024 року.
15. Державний бюджет України на 2025.
16. Структура та тенденції зміни Зведеного бюджету України.
17. Структура та тенденції зміни місцевих бюджетів (на прикладі Хмельницької міської територіальної громади або обласного бюджету Хмельницької області).
18. Державний борг: тенденції розвитку та методи управління.
19. Основні макроекономічні показники розвитку України під час війни.
20. Військовий бюджет України.
21. Державні програми підтримки малого та середнього бізнесу: мета і вплив на економіку.
22. Державне регулювання ринку праці та політика зайнятості.
23. Політика держави в екологічному регулюванні та забезпеченні сталого розвитку.
24. Роль держави у забезпеченні конкурентного середовища та боротьбі з монополіями.

Методичні вказівки:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: державне регулювання економіки, фінансова система, державний бюджет, податки, крива Лаффера.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Необхідність і межі державного регулювання ринкової економіки. Держава як суб'єкт економічної системи. Теоретичні погляди на роль держави в економіці та їх еволюція. Економічні функції держави. Форми, методи та інструменти державного регулювання економіки. Співвідношення державного і ринкового механізмів регулювання національної економіки.

Фінансова система. Суть і структура фінансової системи. Державний бюджет. Місцеві бюджети. Формування доходів і витрат державних та місцевих бюджетів. Бюджетний дефіцит, його види та способи покриття. Державний борг: причини виникнення, види та наслідки. Управління державним боргом.

Податки. Елементи системи оподаткування. Крива Лаффера. Функції податків: фіскальна, регулююча, стимулююча. Класифікація податків. Бюджетно-податкова система як інструмент економічної політики держави.

Грошова (монетарна) політика держави. Центральний банк країни, його функції, інструменти грошово-кредитної політики.

Семінарське заняття 8

Тема 10. Світове господарство і міжнародні економічні відносини

Питання для усного опитування та дискусії

- 10.1 Суть світового господарства, етапи його розвитку. Сучасна організаційно-економічна структура світового господарства. Закономірності розвитку світового господарства.
- 10.2. Форми міжнародних економічних відносин.
- 10.3. Економічна інтеграція. Її суть та стадії.
- 10.4. ТНК в системі міжнародних економічних зв'язків.
- 10.5. Міжнародний поділ праці та його основні форми. Міжнародна торгівля.

- 10.6. Міжнародний рух капіталу. Причини, форми вивозу капіталу.
- 10.7. Світові валютно-кредитні відносини.
- 10.8. Міжнародна міграція робочої сили.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Ситуаційне завдання 1. Студентам пропонується підготувати доповідь-презентацію по одній з наступних тем:

1. Міжнародна міграція робочої сили: проблеми та тенденції.
2. Вплив сучасних технологій на міжнародний поділ праці.
3. Інтеграційні пріоритети України.
4. Наслідки вивозу капіталу з країни під час війни.
5. Необхідність в інтеграції України до світового господарства і її значення.
6. Загальні цілі міжнародної економічної політики України.
7. Національні економічні інтереси України у сфері МЕВ.
8. Україна на міжнародному ринку технологій.
9. Україна у світових та регіональних інтеграційних процесах
10. Сучасні форми міжнародної кооперації та стратегічних альянсів між країнами.
11. Роль транснаціональних корпорацій (ТНК) у міжнародних економічних відносинах.
12. Роль міжнародних економічних організацій у розвитку світового господарства (наприклад, МВФ, Світового банку, СОТ).
13. Глобальні економічні кризи та їх вплив на світове господарство. Причини таслідки світових криз.
14. Тенденції розвитку міжнародної торгівлі в умовах сучасної геополітичної ситуації.
15. Зміни в структурі світового експорту та імпорту.
16. Інвестиційна привабливість України для міжнародного капіталу.
17. Розвиток цифрової економіки та її вплив на світове господарство.
18. Вплив санкційної політики на світову економіку та міжнародні відносини.
19. Вплив технологічного прогресу на світове господарство та міжнародні економічні відносини.
20. Глобалізація: переваги та недоліки для різних країн. Як впливає глобалізація на економічний розвиток держави?
21. Міжнародна торгівля в умовах протекціонізму.
22. Прямі іноземні інвестиції та їх вплив на національні економіки.
23. Вплив офшоризації на національні економіки.
24. Роль інновацій у розвитку міжнародної економіки.

Ситуаційне завдання 2. Ділова гра: Економічні дебати.

Тема «Соціальна політика та міграція – як вирішити міграційну кризу в країнах ЄС? чи скорочення соціальної підтримки зупинить міграційні потоки?»

1. Огляд

Мільйони людей з різних куточків світу чекають, щоб потрапити до Європи в пошуках гідного життя. Їх приваблює не тільки мир і безпечне середовище, але й щедрі соціальні системи забезпечення. Однак тепер очевидно, що політика вітання не може бути стійкою, а масова міграція є великою загрозою для місцевих соціальних систем держав-членів ЄС. Через це багато країн намагаються змінити свою соціальну політику та урізати виплати, щоб перешкодити майбутнім мігрантам. Як ви вважаєте, це хороша політика? Чи можна вважати це хорошим вирішенням міграційної кризи?

2. Завдання Для Студентів

Студенти поділяються на дві групи. Кожна група підготує вступну заяву щодо своєї позиції (основні аргументи: наприклад, правові, людські, моральні, політичні тощо, які підтримують вашу позицію). Після виступів відбудеться дискусійне засідання. Члени кожної групи можуть ставити питання, коментувати або наводити один одному контраргументи.

Група 1. Студенти першої групи відстоюють аргумент, що щедра соціальна політика в ЄС є частиною поточної проблеми міграції. Будь ласка, наведіть аргументи на підтримку цієї позиції та спробуйте переконати в ній протилежну групу.

Група 2. Студенти другої групи відстоюють позицію, що зміна соціальної політики та скорочення пільг не вирішать кризу та не зупинять міграцію. Будь ласка, наведіть аргументи на підтримку цієї позиції та спробуйте переконати в ній протилежну групу.

Методичні вказівки:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: світове господарство, міжнародна економічна інтеграція, міжнародна торгівля, міжнародний поділ праці, міжнародний рух капіталів, вивіз капіталу, МВФ, валютна система, валютні ринки

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Сутність та етапи становлення світового господарства. Структура, основні риси та закономірності його розвитку. Інтернаціоналізація господарського життя. Інтеграційні процеси на сучасному етапі. Основні форми міжнародних економічних відносин та види інтеграційних формувань. Міжнародна економічна інтеграція. Інтеграційні зв'язки й механізм міжнародного співробітництва. Головні інтеграційні угруповання світу. Процеси інтеграції у Європі та її форми. Роль транснаціональних корпорацій в інтернаціоналізації суспільного виробництва. Місце Європейського економічного співтовариства у світовій економіці. Перспективи інтеграції економіки України у світову економічну систему.

Міжнародна торгівля та її економічні основи. Міжнародний поділ праці, його принципи і форми. Міжнародна спеціалізація і кооперація виробництва. Особливості поділу праці в сучасних умовах. Теорії міжнародної торгівлі. Протекціонізм і вільна торгівля. Митні та немитні засоби регулювання зовнішньої торгівлі. Всесвітній ринок товарів та послуг. Структура світового ринку. Основні тенденції розвитку світового ринку. Методи конкурентної боротьби на світовому ринку. Міжнародні торговельні організації.

Міжнародний рух капіталів. Причини, форми вивозу капіталу. Особливості вивозу капіталу на нинішньому етапі розвитку світового господарства. Наслідки вивозу капіталу. Прямі та портфельні інвестиції. Міжнародні кредити.

Міжнародний валютний фонд. Європейський банк реконструкції та розвитку. Міжнародні валютно-фінансові відносини. Зміст і структура світової валютної системи. Валютні ринки. Конвертованість національних валют. Фіксований і плаваючий курс. Міжнародні валютно-фінансові організації.

Міжнародна міграція робочої сили. Сутність і причини міжнародної міграції робочої сили. Основні напрями міграції. Утворення міжнародного ринку робочої сили.

Методичні аспекти проведення економічних дебатів.

Дебати – це не суперечка, а інтелектуальна гра. Пропонується проведення дебат за форматом Карла Поппера. Карл Поппер – впливовий австрійський та британській філософ ХХ століття. Він був прибічником ідеї «відкритого суспільства», а таке суспільство не можливо уявити без вміння говорити та слухати. Часто їх ще називають ціннісними

дебатами, які покликані відобразити різні точки зору на спірні питання. Наразі, формат К.Поппера вважають класичним. Його використовують з метою навчання гравців – початківців, школярів або студентів першокурсників, адже він є найм'якшим форматом командних дебатів.

Правила гри:

Дебатують 2 команди в кожній з яких по 3 спікера. Команди завчасно готують теми за якими доведеться вести дискусію, але не знають, яка роль їм випаде: сторони “ствердження” чи “заперечення”. Тому, вони готують одразу аргументи “за” та “проти”. Кожному гравцю надається час для доведення своєї позиції та спростування позицій суперників. Перші спікери мають на виступ 6 хвилини, другий та третій – 5 хвилин. Перший та другий гравці мають ще додатковий час для відповіді на запитання від протилежної сторони – 3 хвилини. Третій спікер робить загальний підсумок виступу всієї команди і не відповідає на запитання. Під час гри кожна команда має право взяти декілька хвилин на підготовку (в сумі не більше 8 хвилин за всю гру).

Під час оцінювання судді звертають увагу не лише на аргументи, але й на те, як учасники використовують свій час для виступу. Ідеальною позицією є використати відведений час повністю. Учасники не можуть підказувати один одному або відповідати один за одного. У кожного з них є чітко визначена роль і виступ наступного учасника має бути продовженням попереднього виступу, як результат оцінюється злагоджена командна гра, а не окремий спікер. Також важливим є вміння не просто аргументувати свою думку, але й аргументовано спростувати думки, які озвучені гравцем з команди суперника.

Семінарське заняття 9

Тема 11. Економічні аспекти глобальних проблем

Питання для усного опитування та дискусії

- 11.1 Причини виникнення, сутність і класифікація глобальних проблем.
- 11.2 Паливно-енергетична та сировинна проблеми.
- 11.3 Екологічна криза та форми її прояву.
- 11.4 Демографічні проблеми світу та шляхи їх вирішення.
- 11.5 Необхідність і форми міжнародного співробітництва у вирішенні глобальних проблем та розвитку світового господарства.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Ситуаційне завдання 1. Студентам пропонується підготувати доповідь-презентацію по одній з наступних тем:

1. Причини виникнення, сутність і класифікація глобальних проблем.
2. Паливно-енергетична та сировинна проблеми.
3. Екологічна криза та форми її прояву.
4. Демографічні проблеми світу та шляхи їх вирішення.
5. Міжнародне співробітництво у розв'язанні глобальних проблем та розвитку світового господарства.
6. Екологічні наслідки війни в Україні.
7. Аналіз соціально-демографічної ситуації України в умовах повномасштабної війни.
8. Зелена економіка як запорука сталого розвитку.
9. Циркулярна економіка як нова модель розвитку економіки.
10. Економіка замкненого циклу.
11. Розвиток альтернативної енергетики: вітчизняний досвід.
12. Основні характеристики концепції «Індустрії 4.0».
13. Зелені технології у промисловості: зарубіжний та вітчизняний досвід.
14. 10 успішних вітчизняних стартапів у сфері ресурсозбереження/сталого економіки.

15. 10 успішних зарубіжних стартапів у сфері ресурсозбереження/сталості економіки
16. Демографічні проблеми світу та шляхи їх вирішення.
17. Необхідність і форми міжнародного співробітництва у вирішенні глобальних проблем та розвитку світового господарства.
18. Перспективи розвитку "зеленої економіки" в контексті глобальних економічних процесів.
19. Світова продовольча проблема: основні фактори та тенденції.
20. Основні причини світового голоду: клімат, конфлікти та економічна нерівність.
21. Роль кліматичних змін у поширенні голоду: сучасний стан та прогнози.
22. Глобальна проблема забруднення океанів: причини, наслідки та шляхи розв'язання.
23. Проблеми урбанізації та розвиток «розумних» міст.
24. Стратегії зменшення утворення відходів: практика «нульових відходів» та повторне використання ресурсів.

Методичні вказівки:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: глобальні проблеми, екологічна криза, паливно-енергетична криза, демографічні проблеми.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Причини виникнення, сутність і класифікація глобальних проблем. Глобальні проблеми і шляхи їх розв'язання людством. Сучасні глобальні проблеми.

Паливно-енергетична та сировинна проблеми. Екологічна криза та форми її прояву. Демографічні проблеми світу та шляхи їх вирішення. Проблема та шляхи скорочення зон зубожіння, голоду і хвороб у світі. Проблеми роззброєння та мирного використання атому. Необхідність і форми міжнародного співробітництва у вирішенні глобальних проблем та розвитку світового господарства.

1.4. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів є однією з форм оволодіння матеріалом із навчальної дисципліни «Економічна теорія». Виконання самостійної роботи дозволяє студентам розвивати самостійне мислення, поглиблювати засвоєні теоретичні знання, опановувати практичні навички в галузі екологічного управління.

Самостійна робота із навчальної дисципліни «Економічна теорія» передбачаються у формі підготовки індивідуального завдання-проекту.

Індивідуальне завдання-проекту. Охарактеризувати національну модель економічної системи зарубіжної країни (США, Великобританія, Австралія, Швеція, Австрія, Японія, Німеччина та ін.):

1. Описати модель державного регулювання економіки, вказати позитивні та негативні сторони, навести статистичні дані щодо показників ефективності функціонування економіки (ВВП на душу населення, рівень безробіття, рівень інфляції, частка державних витрат в економіці, експортно-імпортні операції, рівень енергоємності економіки, рівень податків, рівень бідності, мінімальна та середня заробітна плата тощо).

2. Проаналізувати місце країни серед інших держав за міжнародними рейтингами (індекс людського розвитку, методологія оцінки Світового банку, Doing-Business тощо). Період дослідження - 2020-2023 р.

3. Проаналізувати економічні відносини країни з Україною: структура експорту-

імпорту, інвестиції, потоки мігрантів, допомога під час війни тощо.

Вимоги до завдання:

1. Завдання виконуються студентами самостійно, не допускається повторення країни в межах групи.

2. На високу оцінку заслуговує використання різних джерел інформації, зокрема наукові публікації, офіційні звіти міжнародних установ, статистичні матеріали (на які повинні бути відповідні посилання) тощо.

3. Завдання підготувати у вигляді презентації.

1.5. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі заліку. Структура залікового білету включає 2 теоретичні питання, 10 тестових завдань.

1.5.1. Питання для підсумкового контролю

1. Предмет та функції економічної теорії економічної теорії.
2. Етапи становлення і розвитку економічної думки в суспільстві
3. Метод економічної теорії та його складові елементи
4. Суть і структура продуктивних сил та виробничих відносин
5. Рушійні сили економічного прогресу: суперечності, економічні потреби та економічні інтереси, конкуренція.
6. Критерії економічного прогресу. Соціальний прогрес.
7. Суть економічної системи, її структура. Типи економічних систем.
8. Валовий внутрішній продукт (ВВП) та валовий національний дохід (ВНД): суть і методики обрахунку.
9. Економічні потреби суспільства, їх суть і структура. Корисність продукту. Потреби та ресурси.
10. Економічні інтереси: суть, структура, класифікація. Взаємодія потреб та інтересів як рушійна сила соціально-економічного прогресу.
11. Власність як економічна категорія. Суб'єкти та об'єкти власності.
12. Структура економічної власності. Типи і форми власності.
13. Економічний вибір. Крива виробничих можливостей. Основні фактори суспільного виробництва, їх взаємозв'язок.
14. Зміст і структура суспільного виробництва.
15. Ресурси виробництва та їх види. Основні фактори виробництва та їх взаємозв'язок.
16. Форми організації суспільного виробництва: натуральне і товарне.
17. Товар і його властивості. Мінова вартість. Споживча вартість та її показники. Конкретна і абстрактна праця.
18. Еволюція форм вартості і виникнення грошей. Роль грошей в ринковій економіці.
19. Сутність грошей, функції грошей. Закони грошового обігу.
20. Капітал як фактор виробництва. Структура капіталу та його обіг.
21. Основний та оборотний капітал.
22. Змінний капітал та додаткова вартість. Необхідний робочий час та додатковий робочий час.
23. Фізичне та моральне зношення основного капіталу. Амортизація як інструмент відтворення основних засобів.
24. Інфляція, її суть і причини.
25. Види інфляції. Соціально-економічні наслідки інфляції.
26. Сутність доходу як економічної категорії. Доходи населення, їх види та джерела формування.
27. Сутність та механізм розподілу доходів.

28. Функціональний та персональний розподіл доходів.
29. Заробітна плата як ціна товару «робоча сила» та форма розподілу за результатами праці.
30. Форми та системи заробітної плати.
31. Сімейні доходи, їх структура та використання. Диференціація доходів населення. Заощадження населення.
32. Доходи від власності та рентні доходи.
33. Диференціація доходів та її межі. Крива Лоренца і коефіцієнт Джині.
34. Ринок праці та особливості його функціонування.
35. Безробіття. Види безробіття. Причини та наслідки безробіття.
36. Рівень та якість життя населення.
37. Поняття ринок. Структура та функції ринку. Види ринків.
38. Суб'єкти ринку: домогосподарства, фірми, держава.
39. Сутність попиту і фактори, що його визначають. Закон попиту.
40. Пропозиція: зміст і фактори, що на неї впливають. Закон пропозиції. Ринкова рівновага.
41. Конкуренція: суть, форми, методи. Закон конкуренції.
42. Суть, причини та види монополії. Форми монополій. Монопольна влада. Економічні наслідки монополізму.
43. Антимонопольна політика і антимонопольне законодавство.
44. Сутність капіталу, його матеріально-речовий зміст та соціально-економічна форма.
45. Промисловий капітал та його кругообіг.
46. Сутність торговельного капіталу. Витрати обігу та торговельний прибуток.
47. Позичковий капітал і позичковий процент.
48. Кредит як форма руху позичкового капіталу та його основні форми.
49. Банківська система як інфраструктурний елемент сучасної ринкової економіки.
50. Акціонерний капітал. Ринок цінних паперів.
51. Аграрна сфера виробництва та її особливості.
52. Земля як економічна категорія і фактор виробництва. Форми власності на землю і форми господарювання у сільському господарстві.
53. Сутність земельної ренти, її види та механізм створення.
54. Агропромисловий комплекс: сутність, призначення, структура.
55. Міжнародний поділ праці, його принципи і форми.
56. Міжнародна спеціалізація і кооперація виробництва.
57. Структура світового ринку.
58. Міжнародний рух капіталів. Причини, форми вивозу капіталу. Наслідки вивозу капіталу.
59. Основні форми міжнародних економічних відносин.
60. Міжнародний поділ праці, його принципи і форми.
61. Міжнародна міграція робочої сили.
62. Міжнародна спеціалізація і кооперація виробництва.
63. Причини виникнення, сутність і класифікація глобальних проблем.
64. Необхідність і суть державного регулювання в ринковій економіці.
65. Форми, методи та інструменти державного регулювання економіки.
66. Фінанси в системі економічних відносин.
67. Податкова система і податкове регулювання.
68. Бюджетно-податкова система як інструмент економічної політики держави.
69. Грошово-кредитне регулювання економіки.
70. Банківська система та її інституційна будова. Проблеми функціонування банківської системи України.

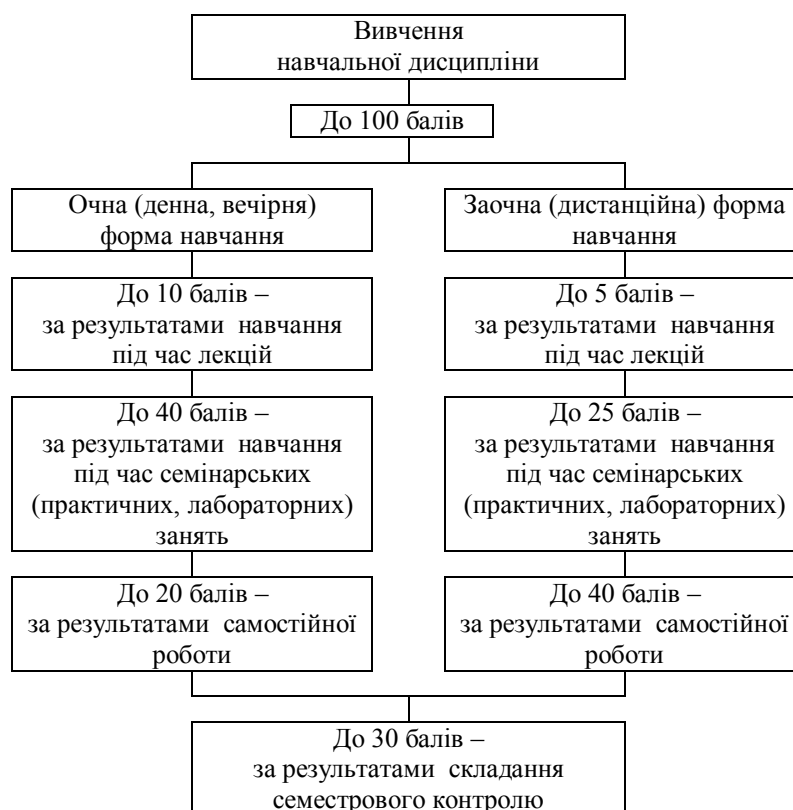

1.5.2. Приклад залікового білету

1. Промисловий капітал та його кругообіг.
2. Власність як економічна категорія. Суб'єкти та об'єкти власності.
3. Тестові завдання.
  1. Предмет вивчення економічної теорії:
    - а) закони управління економічними процесами;
    - б) окремі частини економіки;
    - в) виробничі відносини, тобто відносини, які виникають у процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних благ;
    - г) закони виробництва та споживання в капіталістичному суспільстві.
  2. При сплаті процента за позику гроші виконують функцію:
    - а) міри вартості;
    - б) засобу обігу;
    - в) засобу платежу;
    - г) засобу заощадження.
  3. Сума експорту та імпорту – це:
    - а) зовнішньоторговельний товарооборот;
    - б) сукупний експорт;
    - в) чистий імпорт;
    - г) чистий експорт.
  4. В якому випадку школи (напрямки) економічної теорії розташовані в історичній послідовності?
    - а) класична політекономія, неокласика, фізіократія, меркантилізм, кейнсіанство;
    - б) меркантилізм, фізіократія, класична політекономія, неокласика, кейнсіанство;
    - в) меркантилізм, класична політекономія, фізіократія, неокласика, монетаризм;
    - г) фізіократія, меркантилізм, класична політекономія, неокласика, кейнсіанство.
  5. Державний бюджет – це:
    - а) план розподілу видатків держави;
    - б) план формування доходів держави;
    - в) план розподілу видатків і формування доходів держави;
    - г) немає правильної відповіді.

2. Схема нарахування балів

2.1. Нархування студентам балів за результатами навчання здійснюється за схемою, наведеною на рис.

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни «Економічна теорія», обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

З навчальної дисципліни «Економічна теорія» передбачено проведення 9 лекційних занять за денною формою навчання.

Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій								
			1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Денна	9	1,1	2,2	3,3	4,4	5,6	6,7	7,8	8,9	10

2.3. З навчальної дисципліни «Економічна теорія» передбачено проведення 9 семінарських занять за денною формою навчання.

За результатами семінарського (практичного, лабораторного) заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п. 4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права (затвердженого 29 травня 2017 року, протокол № 14).

2.4. Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів за самостійну роботу студентів та виконання індивідуальних завдань, наведено в наступній таблиці:

Розподіл балів за самостійну роботу з навчальної дисципліни «Економічна теорія»

№ з/п	13 тем	Номер теми											Усього балів
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	
1.	Максимальна кількість балів за самостійну роботу	20											20
	Усього балів												20

2.5. За семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового заліку з навчальної дисципліни «Економічна теорія», студент денної форми навчання може максимально одержати 30 балів. Шкала визначення кількості балів та критерії оцінювання знань студентів за результатами семестрового контролю, подана у табл. 4.8 Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

Перерозподіл балів, в межах максимально можливого одержання їх кількості за надані студентами відповіді в письмовій формі на завдання залікового білета, наведено в таблиці

№ з/п	Алгоритм нарахування балів	Номер питань залікового білета			Разом балів
		1	2	3	
1.	Максимальна кількість балів за відповідь на питання білету	10	10	10	30,0
	Усього балів	10	10	10	30,0

3. Рекомендовані джерела

3.1. Основні джерела

1. Башнянин Г. І., Шевчук Є. С. Політична економія : навч. посіб. 4-те вид., перероб. і виправ. Львів : Магнолія 2006, 2017. 280 с.
2. Бідність та нерівні можливості дітей в Україні / Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України. Київ, 2021. 108 с.
3. Білецька Л. В. Економічна теорія: політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка: навч. посібник. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 652 с.
4. Вимірювання якості життя в Україні. Аналітична доповідь / Лібанова Е. М., Гладун О. М., Лісогор Л. С. та ін.; Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, Програма Розвитку ООН, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Київ, 2013.
5. Відродження Донбасу: оцінка соціально-економічних втрат і пріоритетні напрями державної політики / Національна академія наук України. Київ, 2015. 167 с.
6. Вступ до економічної теорії. Підруч. для студ. вищ. навч. закл. Видання третє, доповнене. За ред. З. Ватаманюка. Львів: Новий світ-2000, 2007. 504 с.
7. Дзюбик С.Д. Основи економічної теорії: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ.: «Знання», 2006. 481 с.
8. Длугопольський О. В. Економіка державного сектора : навч.-метод. посіб. [для студентів денної форми навчання (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», напрям підготовки 051 «Економіка»)] / О. В. Длугопольський. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 63 с.
9. Дрималовська Х. В., Бала Р. Д. Державна соціальна політика: сутність, моделі, напрями. Проблеми економіки. 2021. № 1 (47). С. 178-184. <http://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-1-178-184>.
10. Економічна теорія : навч. посіб. / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, О. С. Марченко та ін. ; за заг. ред. Л. С. Шевченко. 2-ге вид. Харків : Право, 2019. 268 с.
11. Економічна теорія: історія економіки та економічної думки, політична економія, мікроекономіка, макроекономіка : навч. посіб. для самост. підготов. до комплекс. держ. екзамену з екон. теорії / Н. П. Мацелюх [та ін.] ; Нац. ун-т держ. податк. служби України. Чернівці : Прут, 2011. 552 с.
12. Економічна теорія: політекономія, мікроекономіка, макроекономіка : навч. посіб. для самост. підготов. до держ. екзамену з екон. теорії / І. А. Максименко [та ін.] ; Нац. ун-т держ. податк. служби України. Чернівці : Прут, 2011. 404 с.
13. Економічна теорія: Політекономія: підручник для студ. вищ. навч. закл. / За ред. В.Д. Базилевича. 6-те вид., перероб. і доп. Київ: Знання-Прес, 2007. 719 с.
14. Економічна теорія: політична економія: підручник для студ. вищ. навч. закл. / за заг. ред. С.І. Юрія. Київ: «Кондор», 2009. 604 с.
15. Крупка М. І. Основи економічної теорії: підручник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Атіка, 2001. 344 с.
16. Макконнелл К. Р., Брю С. Л., Флінн Ш. М. Экономикс: принципы, проблемы и политика : учебник : пер. с англ. 19-е изд. Москва : ИНФРА-М, 2016. XXVIII, 1028 с.
17. Макроекономіка : підручник / за ред. М. Макаренко. Київ : Центр навчальної літератури 2019. 216 с.
18. Матукова Г. І. Підприємницька компетентність майбутніх фахівців економічного профілю: теорія і практика : монографія. Кривий Ріг : Видавець ФО-П Чернявський Д. О., 2015. 542 с.
19. Мочерний С.В. Економічна теорія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Академія, 2009. 630 с.

20. Основи економічної теорії : навч. посіб. / П. В. Круша та ін.; за заг. ред. П. В. Круша, В. І. Депутат, С. О. Тульчинська. Київ : Каравела, 2017. 448 с.
21. Основи економічної теорії: підруч. для студ. вищ. навч. закл. За ред. А.А.Чухна. Київ: Вища школа, 2001. 606 с.
22. Політична економія. навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. За ред. В.О.Рибалкіна. Київ: Академвидав, 2004. 672 с.
23. Політична економія: підручник для студ. вищ. навч. закл. / за ред. Ю.В. Ніколенко. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 632 с.
24. Сірко А. В. Економічна теорія. Політекономія. Навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2014. 416 с.
25. Федоренко В. Г. Політична економія: підручник. 2-ге вид. Київ: Алерта, 2015. 487 с.
26. Шаповалова Т.М. Економічні основи соціального забезпечення: навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. 128с.
27. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 476 с.

3.2. Допоміжні джерела

28. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
29. Варналій З. С., Романюк М. В. Податкова система: підручник. Київ: Знання України, 2019. 567 с.
30. Глобальні тенденції і перспективи: світова економіка та Україна. Київ, 2018, 202 с.
31. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
32. Людський капітал — виклики для відновлення України. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2024/05/29/2024-РАКТ-9.pdf>
33. Опорний конспект лекцій із дисципліни «Економічна теорія» для студентів освітнього рівня «бакалавр» усіх форм навчання / Укладач: Л. Б. Артеменко. Тернопіль: ТНТУ, 2017. 65 с. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/22424>.
34. Оцінки індустріальної конкурентоспроможності економіки та технологічного потенціалу у промисловості України. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/otsinky-industrialnoyi-konkurentospromozhnosti-ekonomiky-ta>
35. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
36. Політика монетарного розширення на підтримку зростання і розвитку. Київ, 2016, 116 с.
37. Посилення значимості монетарної політики в країнах Центральної і Східної Європи у посткризовий період і рекомендації для України / наук. ред. В. Юрчишин . Київ : Заповіт, 2019. 147 с.
38. Пріоритети забезпечення екологічної безпеки України в умовах російської воєнної агресії. <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/priorytety-zabezpechennya-ekolohichnoyi-bezpeky-ukrayiny-v>
39. Про банки і банківську діяльність: Закон України 07.12.2000 р. № 2121-III. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
40. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України від 02.03.2000 р. № 1533-III. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>.
41. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
42. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII . *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.
  43. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України 2697-VIII від 28.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
  44. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України 23.02.2006 р. № 3480-IV. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.
  45. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2050 року: Розпорядження Кабінету міністрів України № 373-р від 21 квітня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2023-%D1%80#Text>
  46. Про схвалення Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2026 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 травня 2024 р. № 483-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-2024-%D1%80#Text>
  47. Шевчук І.В., Арзянцева Д.А., Захаркевич Н.П., Крушинська А.В., Самарічева Т.А. Розвиток кліматично нейтрального бізнесу: європейський досвід. *Сталий розвиток економіки.* 2025. № 1 (52). URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/issue/view/33>
  48. Human Development Reports. URL: <https://hdr.undp.org/>
  49. The Economist. URL: <https://www.economist.com/>
  50. The Big Mac index. URL: <https://www.economist.com/big-mac-index>

4. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Матеріали інтернет-сторінки Євростату. URL: <http://ec.europa.eu>.
2. Наукометрична база даних Web of Science. URL: <https://www.webofscience.com>.
3. Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
4. Кабінет Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>.
5. Міністерство економіки України. URL: <http://www.me.gov.ua>.
6. Міністерство фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua>.
7. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/>.
8. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.
10. Науково-теоретичний журнал «Економічна теорія». URL: <http://etet.org.ua>.
11. Науковий часопис Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Університетські наукові записки». URL: <http://unz.univer.km.ua>
12. Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України. URL: <http://www.idss.org.ua>.
13. Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України. URL: <http://ief.org.ua>.
14. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. URL: <http://www.ier.com.ua>.
15. Public Data. URL: <https://www.google.com.ua/publicdata/directory>